

วิเคราะห์โครงสร้างนามสกุลพระราชทาน

ราตรี โพธิ์เต็ง

ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ

วันนี้หลังจากได้อ่าน “นามสกุลพระราชทาน ” 6,432 นามสกุลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรวบรวมโดย เทพ สุนทรสารทูล ก๊อดที่จะถ่ายทอดพระอัจฉริยภาพทางภาษาสู่คนไทยทั้งปวงไม่ได้

อันเนื่องมาจากพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งโปรดให้มีการจดทะเบียนคนเกิดคนตายและการสมรส หรือที่ในสมัยนี้เรียกว่างานทะเบียนราษฎร ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการสอบสวนคำนิรूपพรรณสัณฐานบุคคลและบิดามารดาของบางคนก็มีชื่อซ้ำกันอีก ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่คนเดียวกัน ด้วยเหตุนี้พระองค์ท่านจึงมีพระราชดำริที่จะให้ทุกคนมีชื่อสกุลใช้เสียก่อน

การดำเนินการเพื่อให้มีนามสกุลใช้อย่างถ้วนหน้าในระยะแรก ๆ ออกมาในรูปของการร่างพระราชบัญญัตินามสกุลซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ โดยกำหนดให้เสนาบดีผู้เป็นเจ้ากระทรวงบังคับการในท้องที่อำเภอทั้งในกรุงและหัวเมืองมีหน้าที่คิดชื่อสกุล และหัวหน้าครอบครัวทุกคนก็จะต้องเลือกนามสกุลใดนามสกุลหนึ่ง และให้จดทะเบียนชื่อสกุลนั้นไว้ที่ว่าการอำเภอท้องที่ แต่การขนานนามสกุลก็มีข้อจำกัดดังต่อไปนี้

ประการแรกต้องไม่พ้องกับพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ และผู้ทรงอิสริยยศฐานันดรศักดิ์ ตั้งแต่พระองค์เจ้าขึ้นไป ต้องไม่เป็นชื่อที่คล้ายคลึงกับราชทินนาม (ตำแหน่ง ยศและบรรดาศักดิ์) ของผู้ใด ต้องไม่มีความหมายหยาบคาย ต้องไม่ให้ซ้ำกับชื่อสกุลที่ใช้อยู่แล้วในวันประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้หรือซ้ำกับชื่อที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วในแขวงอำเภอท้องที่เดียวกันหรือในแขวงอำเภอท้องที่ติดกันเพราะจะทำให้เกิดปัญหาชื่อสกุลซ้ำกันในภายหลัง และต้องไม่เขียนเกินกว่า 10 อักขร

ผลจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติขนานนามสกุล จึงทำให้มีผู้ขอพระราชทานนามสกุลอีกเป็นจำนวนมาก จึงโปรดเกล้าฯพระราชทานนามสกุลให้แก่ผู้กราบบังคมทูลพระกรุณาในปี 2456 ดังนี้

*ผู้เขียน นางราตรี โพธิ์เต็ง อ.บ. , อ.ม. (ภาษาไทย)

1. สุขุม พระราชทานแก่เจ้าพระยาอมราช (ปั่น) เสนาบดีกระทรวงนครบาล และ มรว. เปีย เสนาบดีกระทรวงธรรมการ

2. มาลากุล พระราชทานแก่พระยาอนุรักษรัชมณฑลเศียร (มรว.ป๋ม) เสนาบดีกรมวัง

3. พึ่งบุญ พระราชทานแก่พระยา ประสิทธิ์สุภการ (มล.เฟื้อ) จางวางมหาดเล็กห้องพระบรรทม

4. ณ มหาไชย พระราชทานแก่พระยาเทพทวารวดี (สาย) อธิบดีกรมมหาดเล็ก และพระยาบูรณรัตนราชพัลลภ (นพ) อธิบดีกรมชาวที่

5. ไกรฤกษ์ พระราชทานแก่พระยาจักรปาณิศรีศีลวิสุทธิ (ล่อ) กรมการศาลฎีกา
ในปีต่อมาทรงพระราชทานชื่อสกุลให้แก่ผู้ขอพระราชทานเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนได้วิเคราะห์โครงสร้างนามสกุลพระราชทาน ซึ่งพอสรุปได้ 7 วิธี ดังนี้

1. โครงสร้างนามสกุล จากการนำคำบาลีสันสกฤตที่มีความหมายตรงหรือใกล้เคียงกับชื่อบรรพบุรุษ ซึ่งอาจจะเป็นคนเดียวหรือสองคน โดยมากจะให้ความสำคัญกับฝ่ายชาย เช่น

กนกมณี	มาจาก	ปู่ชื่อทอง	บิดาชื่อมณี (กนก	=ทอง)
กนกระตน์	“	ทวดชื่อ	ทองแก้ว (กนก	=ทอง, รัตน=แก้ว)
มณิรมย์	“	ปู่ชื่อแก้ว	บิดาชื่อชื่น (มณี	=แก้ว, หินมีค่า;รมย์=พอใจ)
โบราณานท์	“	ทวดชื่อเก่า(โบราณ	=เก่า, นนท=ความยินดี, ความรื่นเริง)	
มหากนก	“	ปู่ชื่อโต	มารดาชื่อทอง (มห	=ใหญ่;โต, กนก=ทอง)
รชตะนันท์	“	ทวดชื่อเงิน (รชตะ	=เงิน, นนทนา=ความยินดี, ความรื่นเริง)	
รักตะผลิต	“	นักเรียนแพทย์เสื่อป่า	ผล ปู่ชื่อแดง (รักตะ	=สี แดง, ผลิน=ผล)

2. โครงสร้างนามสกุล จากการแปลงรูปคำของชื่อของบรรพบุรุษให้มีรูปหรือเสียงคล้ายกับคำบาลีสันสกฤต เช่น

กงกะนันท์	มาจาก	ปู่ชื่อก้ง	(ก้ง เสียงคล้าย กง)
กะราลัย	“	ทวดชื่อกร	ปู่ชื่อไล้ (ไล้ เสียงคล้าย ลัย)
ภานันท์	“	ปู่ชื่อพา	(พา เสียงเดียวกับ ภา)
ศตะกูรมะ	“	ขุนพยับพูนการ (เต่า)	บุตรนายสด (กูรมะ =เต่า)
กวยะปาณิก	“	ปู่ชื่อก้วย	บิดาชื่อปาณิก
มนาศัย	“	ทวดชื่อใจ	ปู่ชื่อไส (มณะ =ใจ, ไส เสียงเดียวกับ ศัย)
ปุณโณทก	“	ปู่ชื่อเงินปุ่น	ทวดชื่อเงินจួយ (ปุณณ =เต็ม, อุทก (จួយ)=น้ำ)

3. โครงสร้างนามสกุลจากการนำชื่อบรรพบุรุษร่วมกับคำบาลีสันสกฤตที่มีความหมายตรงกับลักษณะงานที่ทำหรืออาชีพ เช่น

กรวาทิน มาจาก มหาเดลีพิเศษ(กร) กรมมหรสพ(วาทิน) = คนเล่นดนตรี)

กรเวช “ ขุนบรรจงโรครักษ์ (กร) แพทย์ประจำจังหวัดชลบุรี

เปรมเกษตริน “ บิดาชื่อเปรม มีอาชีพเป็นชาวนา

4. โครงสร้างนามสกุลจากการนำคำบาลีสันสกฤตที่มีความหมายกับชื่อบรรพบุรุษและลักษณะงานที่ทำหรืออาชีพ เช่น

กมลวาทิน มาจาก ขุนสรรเพลงสรวง (บัว) กรมมหรสพ

(กมล = ดอกบัว, วาทิน = คนเล่นดนตรี)

กนกนาวิน “ นายเรือโททอง กระทรวงทหารเรือ

(กนก = ทอง, นาวิน = ทหารเรือ)

ภาณุวิช “ บิดาชื่อแสง เป็นพ่อค้า

(ภาณุ = แสงสว่าง, วิช=พ่อค้า)

ภัทรนาวิน “ นายเรือโทเอง กระทรวงทหารเรือ

(เอง แปลว่า ดี เช่นเดียวกับ ภัทร)

บุญฉะเวส “ บิดาชื่ออิม เป็นพ่อค้า (บุญฉะ = เต็ม, เวส=พ่อค้า)

5. โครงสร้างนามสกุลจากการตัดส่วนของราชทินนามมาเป็นนามสกุล เช่น

กมลลาสน์ ณ กรุงเทพ มาจาก พระองค์เจ้ากมลลาสน์เลอสรרך กรมหมื่นราชศักดิ์

สโมสร

สุขุม “ พระยาสุขุมนัยวินิต (เจ้าพระยาอมราช)

มาลากุล “ เจ้าฟ้าหมาดลา หรือสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบ
ปรปักษ์

ภักดีกุล “ ปู่มีราชทินนามพระภักดีภูธร บิดามีราชทินนามพระยา
ภักดีภูธร

พรหมายน “ ปู่และบิดาเป็นที่พระพรหมประสามศิลป์

6. โครงสร้างนามสกุลที่ตั้งตามภูมิลำเนาเดิม

เลาหะคามิน มาจาก ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บ้านเลา แขวงเมืองราชบุรี

(คาม, คามิน หมู่บ้าน)

พลิกามิน “ ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บางพลี

พรหมสาขา ณ สกลนคร “ ผู้ขอเป็นผู้ว่าราชการเมืองสกลนคร ทวดชื่อพรหม ปู่ชื่อ
กิ่ง (สาขา มาจาก คำซ้อน กิ่งก้านสาขา)

โพธารามิก “ ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ผิรั้งคะเปาระ “ ขุนประทานเวชกรรม ซี.เอ. แฟรงฟอด (Frank=ผิรั้งคะ)

นามสกุลที่ตั้งตามภูมิลำเนาเดิมมีมากมาย เช่น ณ นคร, ณ บางช้าง, ณ ป้อมเพชร, ณ พัทลุง, ณ มหาไชย, ณ สงขลา, ณ เชียงใหม่, ณ จัมปาซัดดี, ณ ตะกั่วทุ่ง, ณ ถลาง

7. โครงสร้างนามสกุลที่ตั้งตามฉายาตอณบวช เช่น

โทตรจิตร มาจาก ฉายาตอณบวชของขุนสาทรนการว่า จิตต์สาโร

วรรณโกวิท

“ ฉายาตอณบวชของพระยานรราชจ้านว่า โกวิท

นามสกุลพระราชทานแสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพในการใช้ภาษาไทยของ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังช่วยให้ลูกหลานได้เห็นร่องรอยของบรรพบุรุษและความเป็นมาของนามสกุลของตนเองได้

ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานนามสกุลให้แก่ราษฎรเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังมีการเลื่อนใช้พระราชบัญญัตินามสกุลถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกเลื่อนจากวันที่ 1 กรกฎาคม 2456 เป็น 1 เมษายน 2457 และเลื่อนครั้งที่ 2 จากวันที่ 1 เมษายน 2457 เป็นวันที่ 1 เมษายน ของปีถัดไป นับจากนั้นมา คนไทยก็มีนามสกุลใช้กันอย่างถ้วนหน้า นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณต่อคนไทยอย่างใหญ่หลวงที่ทรงมีพระราชดำริให้คนไทยใช้นามสกุล มิฉะนั้น เมื่อเราจะแนะนำตัวให้ใครรู้จักคงต้องบอกว่า เราเป็นลูกครุมนั้น แม่ทำสวน ปูรับจ้างตัดผม ย่าขาย ก๋วยเตี่ยวเรือในคลองดำเนิน ตาเผาถ่านกับต้มเหล้าเดือน ขยายทำนาอยู่ทางน้ำเป็ริ้วเป็นแน่
